הלכה · משנה תורה · מפרשים · מגדל עוז · ספר שופטים

מגדל עוז על משנה תורה, הלכות עדות

רבנו שם טוב אבן גאון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מגדל עוז על משנה תורה, הלכות עדות

רבנו שם טוב אבן גאון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מגדל-עוז-על-משנה-תורה-הלכות-עדות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 5
הלכה ד 5
פרק ב 5
הלכה א 5
פרק ג 6
הלכה א 6
הלכה ה 6
הלכה ט 6
הלכה יא 6
הלכה יב 6
פרק ד 6
הלכה א 6
הלכה ב 7
הלכה ד 7
פרק ה 7
הלכה א 7
הלכה ה 7
הלכה ו 7
הלכה ח 7
פרק ו 7
הלכה א 7
הלכה ב 8
הלכה ד 8
הלכה ח 8
פרק ז 8
הלכה א 8
הלכה ה 8
פרק ח 8
הלכה א 8
הלכה ה 9
פרק ט 9
הלכה א 9
הלכה ב 9
הלכה ג 9
הלכה ד 10
הלכה ח 10
הלכה יא 10
הלכה יב 10
פרק י 10
הלכה א 10
הלכה ב 10
הלכה ד 10
פרק יא 11
הלכה א 11
הלכה ב 11
הלכה ג 11
הלכה ד 11
הלכה ה 11
הלכה ז 11
הלכה ח 11
הלכה ט 12
הלכה י 12
פרק יב 12
הלכה א 12
הלכה ב 12
הלכה ג 12
הלכה ד 12
הלכה ה 12
הלכה י 12
פרק יג 13

הלכה א 13
הלכה ג 13
הלכה ד 13
פרק יד 13
הלכה א 13
הלכה ב 13
הלכה ג 13
הלכה ה 13
הלכה ו 13
הלכה ז 13
פרק טו 14
הלכה א 14
פרק טז 14
הלכה א 14
הלכה ה 14
הלכה ו 14
פרק יז 14
הלכה א 14
הלכה ב 15
הלכה ה 15
הלכה ז 15
פרק יח 15
הלכה א 15
הלכה ג 15
הלכה ד 15
הלכה ה 15
הלכה ו 15
פרק יט 15
הלכה א 15
הלכה ג 15
פרק כ 16
הלכה א 16
הלכה ב 16
הלכה ג 16
הלכה ד 18
הלכה ה 18
הלכה ז 18
הלכה ח 18
הלכה ט 18
הלכה י 19
פרק כא 19
הלכה א 19
הלכה ב 19
הלכה ד 19
הלכה ו 19
הלכה ז 19
הלכה ח 19
הלכה ט 19
פרק כב 20
הלכה א 20
הלכה ג 20
הלכה ה 20

פרק א

הלכה א

העד מצווה כו' עד אם לא יגיד ונשא עונו. בסנהדרין פרק אחד דיני ממונות (דף ל"ב) ופרק היו בודקין (דף מ') וכמה מקומות ובשבועות פ' שבועת העדות (דף ל'):

הלכה ב

היה העד חכם גדול כו' עד העדיות פטור. פרק שבועת העדות:

הלכה ד

מצות עשה לדרוש העדים כו' עד ושאלת היטב. בסנהדרין פרק היו בודקין (דף מ') :

וצריכין הדיינין כו' עד מתוכן ילמדו לשקר. במס' אבות:

בשבע חקירות בודקין כו' עד באי זו עבודה עבד. בסנהדרין פרק היו בודקין:

העידו שחיילל את השבת כו' עד הרי זה משובח. פ"ק דסנהדרין (דף ב') ופרק היו בודקין:

כיצד הם הבדיקות כו' עד סוף הפרק. הכל פרק היו בודקין והמנין הוא שמנה בזה הפרק:

פרק ב

הלכה א

מה בין חקירות לבדיקות כו' עד הרי עדותן בטלה: כתב הראב"ד ז"ל טעה בזה כו': **ואני** אומר תמה אני אם יצא דבר זה מפי הראב"ד ז"ל שהרי ר"מ ז"ל עצמו כתב כן בתחלת זה הפרק מה בין חקירות לבדיקות כו' עד אבל בבדיקות אפי' שניהם אומרים אין אנו יודעין עדותן קיימת עכ"ל. והוא לשון המשנה בסנהדרין ראש פרק היו בודקין ומי חשיד רבינו משה ז"ל דאשתמיטתיה מתני' או תנא הוא דפליג עלה דליטעי בה אבל הוא כתב זה משום סיפא דמתני' דקתני אחד חקירות ואחד בדיקות בזמן שמכחישין זה את זה עדותן בטלה ע"כ. וכי אמר אחד איני יודע על מה שכיון חבירו יפה ואומר יודע אני חשיב לה הכחשה וכן משמע בגמרא כי שקלינן וטרינן עלה ואסיק רבא דהכי קאמר בחקירות אפי' שנים אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע עדותן קיימת דוק מינה הא בבדיקות עדותן בטלה וכ"ת לא מבעיא קאמר מיהו טעמא קמייתא ניחא דאי לאו הכחשה היא סיפא מאי קא משמע לן וגם ר"מ ז"ל כמו כן בלשונו בתחלת זה הפרק וז"ל ובזמן שמכחישין זה את זה אפילו בבדיקות עדותן בטלה כיצד שנים שהרגו זה את זה כו' הרי עדותם בטלה ע"כ וכן נראה מפירש"י ז"ל דבעינן עדותן שוה בכולן וכדאמרינן פ"ק דמכות מניין שאפילו הן מאה תלמוד לומר עדים וכי דייקת בה שפיר בין בלישנא

דמתני' ופ"ק דמכות וסוגיין דפרק היו בודקין ובלשון ר"מ ורש"י ז"ל הכי משכחת לה בלא שבוש כלל:

פרק ג

הלכה א

אחד דיני ממונות כו' עד בעדי נפשות כו'. הכל בסנהדרין פרק אחד דיני ממונות (דף ל"ב) :

אע"פ שאין הודאות והלואות צריכין כו' עד מפיהם ולא מכתב ידם. בסנהדרין פ' זה בורר (דף ל') :

אבל מדברי סופרים שחותכין כו' עד אבל לא מכתב ידם. בגיטין פרק השולח:

הלכה ה

כל עד שנחקרה כו' עד הרי אלו נאמנין. הכל פ"ב דכתובות (דף י"ח) ולשון מוטעים היינו מן הירושלמי:

הלכה ט

אמרו על תנאי היה שטר זה כו' עד מפיהם נאמנין: כתב הראב"ד ז"ל לדעת רבו הוא זה אבל הגאון ז"ל לא אמר כך אלא נאמנין בכל ענין וכן עיקר עכ"ל: **ואני** אומר עיקר זאת ההלכה פ"ב דכתובות (דף י"ח) ודיו לר"מ ז"ל שרבו מודה לו וכ"ש רבים וגדולים אחריהם ראשונים ואחרונים נ"ע והוכשר דברו ברובו:

ואומר לבעלי הדין עד הרי כאן עד אחד. פ"ב דכתובות:

הלכה יא

גם בדיני ממונות כו' עד לפסול יפסול. בנזיקין פ' הגוזל בתרא (דף קי"ב):

הלכה יב

כל מי שיש לו ראיה בעדים עד סוף הפרק. פ"ב דכתובות (דף כ"ו):

פרק ד

הלכה א

עדי נפשות כו' עד ואם לאו אין מצטרפין. פרק שני דכתובות (דף כ"ו) ובסנהדרין פרק זה בורר (דף ל') ובמכות פ"ק (דף ו') :

היה זה המתרה כו' עד נהרג בעדות הכת השנייה. פ"ק דמכות:

הלכה ב

אבל בדיני ממונות עד מצטרפות. פ"ב דכתובות:

כיצד אמר האחד בפני הלוהו כו' עד הרי אלו מצטרפין. בסנהדרין פרק זה בורר (דף ל'):

הלכה ד

וכן בעת שמעידין בב"ד וכו' עד בכל הדבר כמו שביארנו. הכל פ"ב דכתובות וראשונה גם פ' זה בורר והביאור בזה הפרק:

אבל אם העיד כו' עד כאו"א העיד במקצת הדבר. פ"ב דכתובות:

וכן אם העיד זה אני ראיתי עד סוף הפרק. בסנהדרין פרק בורר ובתרא פ' חזקת הבתים (דף ל"ב):

פרק ה

הלכה א

אין חותכין דין וכו' עד כמו שביארנו במקומו. בסיפרי פרשת שופטים והביאור פרק י"א דהלכות שבועות ופ"א דהלכות טוען ונטען:

וכן מדבריהם בעדות אשה כו' עד על פיהם ממון. פ' ב' דכתובות:

על פי שנים עדים עד כשחטף חפץ מידו. פ"ק דסנהדרין (דף ה':):

הלכה ה

וכיצד בודקין את הדבר כו' עד בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות. פ"ק דמכות (דף ה' ו'):

הלכה ו

שטר שהיו עדיו מרובין כו' עד הרי זה השטר כשר. כן כתב ר"י אלפס ז"ל בהלכות פ"ק דמכות:

הלכה ח

כל עד שהעיד כו' עד שאין עד נעשה דיין. בסנהדרין פ' אחד דיני ממונות:

ואפילו בדיני ממונות כו' עד סוף הפרק. פ"ב דכתובות (דף כ"א) ופ"ק דסנהדרין:

פרק ו

הלכה א

כבר ביארנו וכו' עד בפני לווין. עיקר ההלכה פ"ב דכתובות (דף כ"א) והביאור פכ"ג דהל' מלוה ולוה:

אע"פ שאין מקיימין השטרות כו' עד בלילה כמו שביארנו. עיקר ההלכה בבבא בתרא פרק חזקת הבתים (דף מ') והביאור פכ"ג דהל' מלוה ולוה:

הלכה ב

באחד מחמשה דרכים כו' עד שמא הוא מזוייף. הכל פ"ב דכתובות:

וכן מקיימין את השטר כו' עד או משתי כתובות: כתב הראב"ד ז"ל אין הגירסא שלנו כגירסא שלו עכ"ל: **ואני** אומר מאחר שהוא מודה לו שגירסתו וגירסת רבותיו נ"ע וגירסא ספרדית היא כך אין עליו תפיסה ואם רוצה להקשות על הגירסא נשמענה בע"ה:

הלכה ד

בית דין שכתבו במותב שלשה עד שהיה מקודם הוא. פ"ב דכתובות:

הלכה ח

מותר לכתוב הקיום כו' עד אלא החתימה. בכתובות פרק הכותב:

ואין הדיינין צריכין לקרות כו' עד סוף הפרק. פרק גט פשוט (דף קס"ג):

פרק ז

הלכה א

מעיד קרוב וכו' עד בעדות האחד. פ"ב דכתובות (דף כ"ח) :

וכן אם העיד אחיו כו' עד תלוי בעדות הקרובים. פרק חזקת הבתים (דף נ"ז) ופ"ב דכתובות:

הלכה ה

שנים שחתומין על השטר עד כמו שביארנו. ההלכות פ"ב דכתובות והביאור לעיל פ"ה ופ"ח דהלכות גירושין:

אבל אחר שחתמו אין מעידין כו' עד סוף הפרק. פרק שני דכתובות:

פרק ח

הלכה א

מי שחתם על השטר כו' עד הואיל והדבר כן כו' עד בין ימינו לשמאלו: כתב הראב"ד ז"ל ויש שאין מורין כן וכו': **ואני** אומר בידיעתם לא אענה ואל אדם לא אכנה אך אשנה בעיקר הדין כשונה משנה לשון השונה כי דין אמנה לזה מהופך הוא אצלי וגרוע הוא להאמינו מן השוכח דהא תלמודא מסיק להדיא פ"ב דכתובות (דף כ') אמר רב שישא בריה דרב אידי ש"מ מדרב כהנא העדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנין

מאי טעמא כיון דעולה היא אעולה לא חתימי וזה ברור ודאי וכותב עדותו על הכתב ומעיד עליה לאחר כמה שנים דאסיקנא התם והוא שזוכרה מעצמו וחנוני על פנקסו דפרק כל הנשבעין נמי מסייע ליה דבעינן דלהוי ליה זכירה ופרק גט פשוט הנך עובדי דכפתינהו ואודו מורין כדברי ר"מ ז"ל ובסמוך כותבן ואפשר שהן ראייתו ולכך אמרתי בהם שאני בהם כשונה דבריהם והרואה יראה והשומע ישמע ויטעם איזה ינעם לחכו:

אבל אם היה כתב כו' עד שלא מפיהם. פ"ב דכתובות:

הלכה ה

אחד הכותב עדותו על השטר כו': כתב הראב"ד ז"ל זה אינו עכ"ל: **ואני** אומר בזה לא ירדתי לסוף דעתו למה אינו שהרי תלמוד ערוך הוא פרק שני דכתובות דגרסינן ת"ר כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליו אפילו לאחר כמה שנים ואמר רב הונא והוא שזוכרה מעצמו ע"כ ואולי הוא רוצה לפסוק כר' יוחנן דפליג על רב הונא ואמר אע"פ שאין זוכרה ויש לו פנים משום דרבא דייק אדרבי יוחנן ואמר ש"מ מדרבי יוחנן הני בי תרי דידעי סהדותא כו' ש"מ הלכתא כר' יוחנן וכבר כתב בזה ר"י אלפס דעות ואסיק דעתיה כר"מ ז"ל:

או שנמצא אצלו כתוב בפנקסו ובכתב ידו וכו' עד שמע והעיד: כתב הראב"ד ז"ל אפשר לקיימו וכו': **ואני** אומר אם דעתו אינה נוחה בכל זה ואע"פ שבא לענין בסברא ודברים מצודדים מה ינוח דעת ר"מ ז"ל והעומדים בשיטתו שאינו בא בכל משנה תורה זה אלא מדרך התלמוד ולכך קראו משנה תורה כמו שזכרתי כמה פעמים וכבר כתב ר"י אלפס ז"ל בספרו דעות בהלכה והשוה דעתו בדעת ר"מ ז"ל ואתה לא תזוז מינה:

פרק ט

הלכה א

עשרה מיני פסלות עד הרי אלו עשרה. פ' שבועת העדות (דף ל'):

הלכה ב

נשים פסולות לעדות כו' עד לשון נקבה. בנזיקין פ' החובל (דף פ"ח):

הלכה ג

וכן הטומטום והאנדרוגינוס כו' עד מספק דין תורה. בתשובת הגאונים ז"ל ומקצת מצאתי בתוספתא:

הלכה ד

העבדים פסולין לעדות וכו' עד כמו שבארנו בהלכות אישות. תחלת הדינין האלו בנזיקין פרק החובל ומשם הוסיפו הגאונים ז"ל האחרים והביאור פ"ב:

הלכה ח

קטן שהגיע וכו' עד שיבדק. בנדה פרק בא סימן (דף מ"ט) :

ובן י"ג שנה ויום אחד עד ובכלל שוטים יחשב. בבא בתרא פרק מי שמת (דף קנ"ה) :

הנכפה בעת כפייתו וכו' עד שאי אפשר לכוין הדעת בכתב. בר"ה פ' ראוהו ב"ד (דף כ"ח) ובירושלמי פ"ק דתרומות מפורש דין הנכפה ושאר הענינים של הפתאים וכו' הכל הסכמת הראשונים ז"ל:

הלכה יא

החרש כשוטה וכו' עד לפי שבעיגונה הקלו. בגיטין פ' מי שאחזו קורדיקוס (דף פ'):

הלכה יב

הסומין אע"פ שמכירין וכו' עד סוף הפרק. פ' יש נוחלין (דף קכ"ח) ופ' אחד דיני ממונות (דף ל"ד):

פרק י

הלכה א

הרשעים פסולין להעיד וכו' עד אל תשת רשע עד. בשבועות פ' שבועת העדות (דף ל') ובסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ז) :

ואפילו עד כשר שיודע וכו' עד שנתקבלה עדותו. בנזיקין סוף פרק מרובה (דף ע"ב) ובסנהדרין פרק זה בורר:

ואין צריך לומר עד כשר עד אל תשת ידך עם רשע. בשבועות פרק שבועת העדות (דף ל'):

הלכה ב

איזהו רשע וכו' עד שחייבין עליה מלקות. בסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ה כ"ז) :

וכבר נתבארו בכלל מצוה ומצוה עד מדבריהם. פרק י"ט דהל' סנהדרין הוא זה הביאור:

הלכה ד

ועוד יש וכו' עד או שגנב. בנזיקין פרק החובל (דף פ"ח) :

וכן עד זומם וכו' עד לאחר כמה ימים. בנזיקין פרק מרובה (דף ע"ג) :

וכן המלוה ברבית וכו' עד סוף הפרק. הכל בסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ד):

פרק יא

הלכה א

מי שאינו לא במקרא כו' עד העבירות שבאו לידו. סוף פ"ק דקדושין (דף מ'):

הלכה ב

לפיכך אין מוסרין עדות לעם הארץ כו' עד ולא במשנה. בסוטה פרק היה נוטל (דף כ' וכ"ב):

הלכה ג

נמצאת אומר כל ת"ח כו' עד הולך בדרכי הישרים. בתשובת הגאונים ז"ל:

הלכה ד

וכל מי שיקבל עדות ע"ה כו' עד ע"פ הרשעים. בפסחים פ' אלו עוברין (דף מ"ט):

הלכה ה

וכן הבזויין פסולין כו' עד מקפידים על עדות שקר. פ"ק דקדושין (דף מ') :

ומכלל אלו האוכלין כו' עד פסולין מדבריהם. בסנהדרין פרק זה בורר:

הלכה ז

עד אחד נאמן באיסורין כו' עד אבל נאמן על של אחרים. בחולין פ"ק (דף ג') ופרק אלו טרפות:

הלכה ח

לפיכך החשוד על הדבר יש לו לדון בו וכו' עד הממון עליהם: כתב הראב"ד ז"ל זה אינו כן וכו': **ואני** אומר פרק שבועת הדיינין גמרא מתני' דנשבעין לקטן ולהקדש אמר תלמודא להדיא דאין אדם חוטא ולא לו וכן היא הלכה רווחת בכל התלמוד ואותה משנה שהביא סוף דבריו היא נשנית במסכת בכורות שלהי פרק עד כמה והכי תנן לה התם החשוד על השביעית אין חשוד על המעשרות החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית החשוד על זה ועל זה חשוד על הטהרות ויש שחשוד על הטהרות ואינו חשוד על זה ועל זה זה הכלל כל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ע"כ ובשלהי גמרא פירקין דהתם ת"ר כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו ורואה את קדשיו ואת מעשרותיו ואת טהרותיו עד כאן ומפרשינן טעמא דמתניתין דאדם נאמן על מה שאינו חשוד וכיוצא בחומרתו או בחמור ממנו ובריית׳א מפרשינן לה כולה מטעם דאי בעי לאערומי מצי עביד כדמפרש ואזיל זיל גמור ומיהו בכולהו ליכא חשד אלא משום דזכי לנפשיה אבל לאחריני לא וכדאמר טעמא דאין אדם חוטא ולא לו וראיה מדתנן שלהי

פ"ב דיבמות החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה הרי זה לא ישאנה כו' עד וכולן מותרות לבניהם ולאחיהם ומייתי לה על ההיא דבכורות אלמא אין אדם חוטא ולא לו ואפילו לבנו ולאחיו ומתני' דפ"ד דמאי שהביא בכתובות מייתי לה פ"ב ופ' אע"פ ומוקי טעמא משום דחיישינן לגומלין דהוה ליה מהני לנפשיה הא לאו הכי אין אדם חוטא ולא לו והשר משנץ פירש דלא דנו ולא מעידו הואיל והוא חשוד וטעמא משום גומלין כדפרישית וזה פשוט:

הלכה ט

מלכי ישראל וכו' עד כמו שביארנו. עיקר ההלכה בסנהדרין פרק כהן גדול והביאור לעיל פ"א ופ"ה דהלכות כלי מקדש והעובדים בו:

הלכה י

המוסרין והאפיקורוסין כו' עד סוף הפרק. הסכמת הראשונים ז"ל:

פרק יב

הלכה א

כל הנפסל בעבירה כו' עד ואח"כ יפסל. בסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ו):

הלכה ב

וכן מי שהעיד שפלוני רבעו עד אצל ממונו: כתב הראב"ד ז"ל מן המפרשים הטובים יש וכו': **ואני** אומר עיקר ההלכה פ"ק דסנהדרין (דף מ') והמפרשים מורשים להגדיל תורה ולהאדיר והאמת יורה דרכו:

הלכה ג

שנים שהעידו על אחד וכו' עד הרי זה כשר. פ"ב דכתובות:

אבל אם באו שנים כו' עד שיודע שעשה תשובה. בהלכות פרק שני דכתובות כתב כן ר"י אלפס ז"ל:

הלכה ד

כל מי שנתחייב מלקות כו' עד מדרכם הרעה. במכות פרק אלו הן הלוקין (דף כ"ז):

הלכה ה

מאימתי חזרת מלוי כו' עד ויחזיר אבידה בממון חשוב. בסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ה):

הלכה י

וכן עד זומם שהלך למקום כו' עד סוף הפרק. בתשובת הגאונים ז"ל מן הירושלמי:

פרק יג

הלכה א
הקרובין פסולין כו' עד אינם בדין הקרובים. בסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ז וכ"ח) ולשון ספרי לא יומתו אבות בעדות בנים ובנים לא יומתו בעדות אבות:
ואפילו שני אחים כו' עד הוא חשוב. פ"ב דיבמות (דף כ"ב):

הלכה ג
האחין זה עם זה כו' עד זה עם זה שלישי בשלישי. בסנהדרין פרק זה בורר:

הלכה ד
ולעולם שלישי בראשון כו' עד מפני שהוא שלישי בראשון. בבבא בתרא פרק יש נוחלין (דף קכ"ח) **ובסנהדרין פרק זה בורר מייתי לבתרייתא**:
וכן הדרך בנקבות כו' עד סוף הפרק. בסנהדרין פרק זה בורר:

פרק יד

הלכה א
כל מי שאין אתה כו' עד נתרחק וכשר. בסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ח וכ"ט):

הלכה ב
מי שהיה יודע לחבירו בעדות עד אף על פי שסופו בכשרות פסול. בבבא בתרא פרק יש נוחלין (קכ"ח) :
לפיכך מי שהיה כו' עד אינה כלום. בתשובת הגאונים ז"ל וכן פר"ח ז"ל:

הלכה ג
ויש דברים שסומכים עליהן כו' עד אינו נאמן. פרק ב' דכתובות (דף כ"ח):

הלכה ה
מי שהיה יודע בעדות כו' עד חשוד לזייף. בבבא בתרא פרק יש נוחלין:

הלכה ו
שטר שיש בו שני עדים בלבד עד מזוייף מתוכו. בהלכות ר"י אלפס ז"ל פ"ק דמכות בשם גאון ז"ל:

הלכה ז
הכותב כל נכסיו לשני בני אדם כו' עד סוף הפרק. בהלכות ר"י אלפס ז"ל פ"ק דמכות:

פרק טו

הלכה א

כל עדות שתבא הנאה לאדם כו' עד וכן לוקח ראשון וכו' עד שיגבה ממנה: כתב הראב"ד ז"ל דוקא בשעשאה אפותיקי עכ"ל: **ואני** אומר עיקר זה הדין פרק חזקת הבתים (דף מ"ג) גמרא מתניתין דהאומנים אין להם חזקה כו' דגרסינן ערב מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתי מלוה מעיד ללוה והוא דאית ליה ארעא אחריתי לוקח ראשון מעיד ללוקח שני והוא דאית ליה ארעא אחריתי ע"כ ולא הוזכר שם אפותיקי כלל בכל אותה הלכה אלא לגבי פרה או טלית אבל בקרקע למאי נפקא מינה בהאי אפותיקי מידי הוא טעמא דאפותיקי אלא לגבות ממנה הואיל והוא לוקח ראשון הא קא גבי מינה לכ"ע וגם רשב"ם ורבותינו בעלי התוספות ז"ל שדקדקו וחלקו בזה חלוקים רבים בענין שלא יהיה נוגע בעדותו לא נגעו בזה כלל וגם ר"י אלפס ז"ל הביאה בהלכות כפשוטה ולא חילק בה ולפי דעתי גם הראב"ד ז"ל לא אמרו אלא הכותב חשב דאפותיקי דפרה וטלית שייך בארעא וכתב מדעתו ותלאה באילן גדול:

פרק טז

הלכה א

ראובן שגזל שדה כו' עד באותו דבר. הכל בבא בתרא פרק חזקת הבתים (דף מ"ג מ"ד):
וכן שאר מיני הפסולין כו' עד בדייניו. בסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ז) ופרק בא סימן (דף מ"ט):

הלכה ה

ולפיכך אין סומכין בסנהדרין וכו' עד אין בכך כלום. החדוש הזה בסנהדרין פרק זה בורר ובנדה פרק בא סימן והביאור פ"ה:

הלכה ו

כל הכשר לדון כו' עד סוף הפרק. בסנהדרין פרק זה בורר ובנדה פרק בא סימן והביאור סוף פרק י"א דהלכות סנהדרין:

פרק יז

הלכה א

מי שהעידו לו אנשים וכו' עד לא תענה ברעך עד שקר. בשבועות פרק שבועת העדות (דף ל"א) ובמכילתא דבי רבי ישמעאל לא תענה ברעך עד שקר אזהרה לעדים זוממין:

הלכה ב
לפיכך מאיימין וכו' עד ומעידין על פיו. בסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ט):

הלכה ה
תלמיד שאמר לו רבו כו' עד מדבר שקר תרחק. פרק שבועת העדות (דף ל"א):

הלכה ז
השוכר עדי שקר כו' עד סוף הפרק. בנזיקין פרק הכונס צאן לדיר (דף נ"ה נ"ז):

פרק יח

הלכה א
מי שהעיד בשקר כו' עד עד זומם. בסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ט) :
ומצות עשה לעשות לו כו' עד אם היה אמת או שקר. הכל בפ"ק דמכות (דף ה') ותחלתו גם במכילתא:

הלכה ג
וזה שהאמינה תורה עד דוחין את שתיהן. בנזיקין פרק מרובה (דף ע"ד ע"ב) ובסנהדרין פרק זה בורר (דף ל"ב) ובמסכת מכות פ"ק:

הלכה ד
ועדים זוממין עד לא נגמרה. במסכת כתובות פרק אלו נערות ובמסכת מכות פ"ק:

הלכה ה
אין מזימין את העדים כו' עד הכחישו זה את זה. פרק ב' דכתובות (דף כ'):

הלכה ו
עדי נפשות שהוכחשו כו' עד ואין לוקין עליו. בנזיקין פרק מרובה:
אבל ב"ד מכין אותן כו' עד סוף הפרק. פרק קמא דמסכת מכות:

פרק יט

הלכה א
שנים שהעידו ואמרו וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. פ"ק דמכות (דף ה'):

הלכה ג
אין עדי השטר נעשין כו' עד בשעת החתימה. בסנהדרין פרק אחד דיני ממונות (דף ל"ב) ופרק זה בורר ובנזיקין פרק מרובה:
אבל אם אין עדים כו' עד סוף הפרק. הסכמת המפרשים הראשונים ז"ל:

פרק כ

הלכה א

אין עדים זוממין וכו' עד לכל עדות שבתורה. תחלתו פ"ק דמכות (דף ה') וסופו בנזיקין פרק מרובה (דף ע"ד):

הלכה ב

נהרג זה שהעידו עליו כו' עד ומשלמין לו: כתב הראב"ד ז"ל שבוש הוא זה עכ"ל: **ואני** אומר לא ידעתי במה תלה השבוש אם במה שאמר מפי הקבלה זה הלכה רווחת בכל התלמוד דעדים זוממין חדוש היא אם הרגו אין נהרגין לא הרגו נהרגין ובפרט פ"ק דמכות ואם במה שאמר שהעידו עליו ואח"כ הוזמו רבים פירשו כך שלא רצה לומר הרגו ממש דא"כ כ"ש שהיה להם ליהרג אלא פירשו שגמרו עדותן להרגו וכן מקצת רבותינו בעלי התוספות ז"ל וגם הר"ם מקוצי וגאונים ראשונים ז"ל אמרו כן ואם במה שאמר שלקה על ידן או שיצא הממון מיד זה ליד זה גם זה הסכימו מדתנן מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב מלקות כו' סוף מכות ועוד תנן מעידין אנו באיש פלוני שזה חייב לזה מנה וכו' ולבסוף תנן אין עדים זוממין נהרגים עד שיגמר הדין כו' כחכמים וכן הלכה וגם בתשובת הגאונים ז"ל כתוב כך ולפיכך איני רואה שום שבוש בה והרוצה לחלוק צריך להביא ראיה:

הלכה ג

היו העדים שלשה ואפי' הם מאה אם העידו בב"ד זה אחר זה והעיד כל אחד מהן אחר חבירו בתוך כדי דבור והוזמו מקצתן אין נענשין עד שיזומו כולן אבל אם היה הפסק בין זה לזה יתר מכדי דבור שהוא כדי שאלת שלום תלמיד לרב הרי נחלקה העדות והשנים שהוזמו נענשין והשנים האחרים שהיה ביניהם ובין דברי הראשונים הפסק אין נענשין ואע"פ שבטלה העדות כולה מפני שהן כת אחת הואיל ונפסלה מקצתם נפסלה כולה. עד כאן לשון ר"מ ז"ל אות באות מוגה מן הספר הישר שחתום בחתימת ידו שזכיתי בו כשבאתי לארץ הצבי. והספר שהגיע ליד הראב"ד היה בו מה שהיה ולפי מה שמצא כתב זה איני יודע מהו וכו' ועוד מה זה שאמר והזוממין והשנים האחרונים וכו': **ואני** אומר עיקר הלכה זו נאמרה פרק קמא דמכות דתנן על פי שני עדים או שלשה עדים יומת המת כו' עד מה שלשה מזימין את השנים אף שנים מזימין את השלשה ומנין שאפילו הן מאה ת"ל עדים רבי שמעון אומר מה שנים אין נהרגין עד שיהו שניהם זוממין אף שלשה אין נהרגין עד שיהו שלשתן זוממין מניין אפי' הן מאה ת"ל עדים ע"כ וקי"ל כת"ק ורבי

שמעון נמי קאי כוותיה וסוגיין בעלמא בכל דוכתא הכי אזלא ואע"ג דפליג עלייהו רבי עקיבא אין דבריו של אחד במקום שנים וקי"ל הלכה כרבי עקיבא מחבירו ולא מחבריו ואסקו הכא בגמרא כגון שהעידו כל אחד בתוך כדי דבור של חבירו ואסיקנא פרק מרובה כדי שאלת שלום תלמיד לרב ועוד תנן פ"ק דמכות סוף אותה משנה ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף ג' נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ומנין אפילו הן מאה ת"ל עדים ובנזיקין פרק מרובה גמ' מתני' דגנב על פי שנים וטבח על פי שנים כו' שקלינן וטרינן בשמעתין דעד זומם דכוותה בגניבה וטביחה עד דאמרינן לימא כתנאי שנים אומרים שגנב כו' עד אמר רבי יוסי בד"א בשתי עדיות אבל בעדות אחת עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ושיילינן מאי בשתי עדיות ומאי בעדות אחת אילימא בשתי עדיות בשתי עדיות ממש כגון בשתי כתי עדים בעדות אחת בכת אחת בזה אחר זה ומי אמר רבי יוסי בעדות אחת בכת אחת בזה אחר זה כי מסהדי אגניבה והדרי ומסהדי אטביחה כי מתזמי אטביחה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה ואיתזמו להו אגניבה מהיכא תיתי הא אלא לאו בשתי עדיות ועדות אחת כעין שתי עדויות ומאי נינהו בכת אחת בזה אחר זה אבל בעדות אחת עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וסברוה דכולי עלמא תכ"ד כדיבור דמי כו' וקיימא לן כי האי סוגיא דפשיט ואזיל וכרבי יוסי דסוגיין כוותיה ועוד דרבי יוסי נמוקו עמו וכי דייקת בה שפיר אתיא כולה כמ"ש ר"מ ז"ל אות באות ועל הדרך ההוא ראוי לפסוק בכ"מ ונמצאת אומר בבא ראשונה כת"ק דמכות ובבא שנייה דעד יוזמו כולן כרבי שמעון ומה שחילק בין העידו זה בתכ"ד של חבירו כלשון גמ' מכות ומ"ש ואם היה הפסק ביניהם בסוף סוגיין דמכות ומסקנא דפרק מרובה שהעתקתי ובזה כל דבריו מבוארים ומבוררים ומה שהקשה ראב"ד ז"ל מפני מה עדותן בטלה כבר אתה רואה דמוכח לה במתניתין דמכות מדכתיב עדים והכי נמי אתיא דרבי יוסי פרק מרובה ומה שאמר מן הזוממין והנענשין אינו בספר הישר ומיהו מ"ש בענין מלשון אחרים הוא כלשון המשנה דמכות באו אחרים והזימום כו' וכן לשון נענשין שהיה ראוי להם להענש זהו אם היינו פוסקים כרבי עקיבא דמסכת מכות דאמר לא בא השלישי להקל עליו אלא להחמיר עליו לעשות דינו כיוצא באלו וכן היה לנו לומר אפי' במאה אבל אנו פוסקין כרבי שמעון דאמר במתניתין דמכות שאין נהרגין ואין משלמין ממון עד שיוזמו כולן ועוד תניא פ"ק דמכות אין משלמין בממון עד שיוזמו כולן ומ"מ בטלה עדות כולן הואיל ובטלה מקצתן כסוגיין דפרק מרובה וזה פשוט וברור ולא היה לי צורך להאריך כל כך אלא מפני שתלאו הראב"ד ז"ל באיני יודע והדבר ידוע שהכל היה לפניו כשולחן ערוך וקוצר לשונו גרם לי לשון ארוך:

הלכה ד

העיד האחד ונחקרה עדותו וכו' עד כמו שביארנו: כתב הראב"ד ז"ל זה הטעם לא ידעתי מהו וכו': **ואני** אומר עיקר הלכה זו בסנהדרין פרק אחד דיני ממונות בכמה מקומות וגדולה מכולן מפורשת במברך את השם שהיו מכניסין העדים כו' ואחר כך מכניסין השני ואומר גם אני כמוהו ופרק ב' דכתובות וכמה דוכתי בעלמא דאסיקנא דקא מרמזי רמוזי וסוגיין דפרק מרובה כמו שכתבתי הכי אזלא ומ"ש הראב"ד ז"ל על טעם ר"מ שאינו יודע מהו משכחת לה פ"ק דמכות תלמוד ערוך גמרא מתני' דמעידנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו כו' דשקלינן וטרינן עד איכא דמתני לה אהא כו' ואסיקנא מכלל דרבי יהודה סבר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו מנא ליה ומהדרינן אמר עולא גמרינן ממוציא שם רע מה מוציא שם רע לאו שאין בו מעשה ולוקין עליו אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ופרכינן מה למוציא שם רע שכן לוקין ומשלמין אלא אמר ריש לקיש גמרינן מעדים זוממין ופרכינן מה לעדים זוממין שכן אין צריכין התראה מוציא שם רע יוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שהן לאו שאין בו מעשה ולוקין עליו כו' אלמא טעמא דהתראה ושגגה ומעשה חד הוא כלשון ר"מ ז"ל ואע"ג דלפום הלכתא אין לוקין על לאו שאין בו מעשה בכל התורה שאני עדים זוממין דחדוש הוא כדאיתא להדיא פרק מרובה בשמעתין דעד זומם שהבאתי והביאור פי"ח ומה שהקשה הראב"ד ז"ל ממגדף הא אסיקנא פרק שבועות תנין ובתמורה ובכמה דוכתי כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליון חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חבירו בשם ומגדף אתי מקל וחומר שפשט פיו כלפי מעלה ואם על חבירו חייב על רבו לא כ"ש וגם זה פשוט בעיני:

הלכה ה

כשם שהשנים מזימין כו' עד כת נכנסת וכת יוצאת. פ"ק דמכות (דף ה' ו'):

הלכה ז

עדים שהעידו על איש טרפה כו' עד שלא הזימו אלא טרפה. במס' סנהדרין פ' אלו הן הנשרפין:

הלכה ח

עדים שהעידו וכו' עד ואין משלמין את הכופר. ריש מסכת מכות:

העידו עליו שנמכר בעבד כו' עד מפי קבלה הם. פ"ק דמכות:

הלכה ט

כך קבלו חכמים עד והרשיעו הצדיק להלקותו. פ"ק דסנהדרין ופ"ק דמכות:

אבל אם העידו עליו שאכל כו' עד כאשר זמם לעשות לאחיו. פ' קמא דמכות:

הלכה י

שנים שהעידו על ראובן שנאף כו' עד סוף הפרק. סוף פרק הנחנקין (דף צ'):

פרק כא

הלכה א

עדים שהעידו שגירש כו' עד דמי טובת הנאה זו. בנזיקין פרק החובל (דף צ') ופ"ק דמכות (דף ג') :

ומשערין באשה ובכתובתה כו' עד כפי מה שישערו הדיינין. פירוש גאון ז"ל וכתבו ר"י אלפס ז"ל פ"ק דמכות:

הלכה ב

העידו על זה שהוא חייב וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. פ"ק דמכות:

הלכה ד

העידו על פלוני שהפיל שן עבדו וכו' עד ודמי עינו: כתב הראב"ד ז"ל והוא כתב בהלכות חובל ומזיק וכו': **ואני** אומר מ"ש בהלכות חובל הוא פ"ד וכבר כתבתי שם כי עיקר אותה הלכה בגיטין פרק השולח והטעם לפי שאינו משוחרר גמור עד שיגיע גט לידו וכן כתב שם ז"ל. ומ"ש כאן עיקרה פרק מרובה והוא תלמוד ערוך שם ומה שהקשה הראב"ד יש לנו לומר טעמא דתלמודא משום דתלה רחמנא דינן במחשבתן כדכתיב כאשר זמם והרי זממו עליו רעה ואי תפס לא מפקינן מיניה וזה פשוט בעיני:

העידו שסימא את עינו כו' עד וכן כל כיוצא בזה. בנזיקין פרק מרובה (דף ע"ג):

הלכה ו

שנים שהעידו על זה שגנב עד לשלם כלום. בנזיקין פרק מרובה:

הלכה ז

שנים שהעידו שאכל כו' עד דמי השדה. בבבא בתרא פרק חזקת הבתים (דף נ"ו) :

העידו שנים שאכלה שנה כו' עד משלם חצי דמיה. בנזיקין פרק מרובה ובבבא בתרא פרק חזקת הבתים:

הלכה ח

שלש כיתי עדים כו' עד שתבא כת אחרת ויעשה מועד. בנזיקין פ' כיצד הרגל (דף כ"ד) :

הלכה ט

וכן שנים שהעידו בבן סורר ומורה כו' עד רומזים זה את זה אין נהרגין. הכל פ' הנחנקין:

פרק כב

הלכה א

שתי כיתי עדים כו' עד משלם מנה. בשבועות פרק כל הנשבעין (דף מ"ז) :

שיד בעל השטר וכו' יראה לי וכו' עד כמו שביארנו: כתב הראב"ד ז"ל יש מקשים על זה וכו': **ואני** אומר כבר הקדמתי כמה פעמים בחבור הזה כי לא באתי לסתור אלא לבנות בג"ה ובפרט בסברות ובלא ראיות מה לי להכריע דעות רק מה שקבלתי קיימתי לעשות כי עיקר זה הדין פרק שני דייני גזירות ומה שהביא ר"מ ז"ל שלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים מקל וחומר האמור במימרא דר' חייא ריש בבא מציעא לא לומר שר"מ ז"ל מדמה סברא זו ודין זה אליה אלא מראה פנים ממנה על מקום עיקרה שזכרתי ואם יש חולקים על דעתו מדעתם הרוצה לבחור ולחקור יבחר ולא אכניס את ראשי בסלע המחלוקת ודי לי שאעמוד בשלי במקומות הרשומות בראיות התלמוד אך הסכמת דעתי נוטה כדברי ר"מ ז"ל ומה שהקשו שהשטר הוא שעבוד הקרקעות רוצים לומר שאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות יש לי לומר דהיינו כי מסיימינן ליה מגופא דשטרא אבל הכא דלשטרא איכא סהדי ומה שהקשה הראב"ד ז"ל מר' חייא כבר אמרתי כוונת ר"מ ז"ל בלשונו ומה שהקשה מדידיה אדידיה מטוען את חבירו כו' שאני התם דליכא סהדי ומה אאריך אני ליפות סברתו והוא ז"ל כללו במכלל וקיצר לשונו בראייתו והביאור פי"ז:

הלכה ג

הוציא ראובן שטר על לוי כו' עד בפני עצמה והעידה. בשבועות פרק כל הנשבעין:

הלכה ה

מי שהביא עדים ונחקרה כו' עד משקרין. פ"ק דמכות (דף ה') :

אבל שטר שקרא עליו וכו' עד סוף הפרק. בכתובות פרק אלו נערות: